

Naujienu Antroji Dalis

NR. 918

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXV METAI

D. Velička - Ped. Instituto širdis ir siela

(Instituto gyvavimo dešimtmečio proga)
PRANYS ALŠĖNAS, B. LITT.

Kaip žinome, Pedagoginis Lituanistikos Institutas praėitų metų pabaigoj (gruodžio 28 d.) Čikagoje, Jaunimo Centro didžiojo salėj turėjo neeilinę iškilmę. Ten įvyko diplomų įteikimas Institutą baigusiems absolventams ir, kartu, (gal tik neoficialiai), buvo atšvėstas Instituto gyvavimo pirmasis dešimtmetis.

Pradinės lituanistinės mokyklos mokytojo cenzu Institutą baigė: J. Bradūnas, E. Juodvalkytė, U. Juodvalkis, J. Juozevičiūtė, E. Miniataitė - Jasaitienė, M. Pakalniškytė - Girniuvienė, D. Prišmantaitė - Malauskienė, J. Raslavičiūtė, J. Reinyš, D. Šukelytė, A. D. ir J. Vaičekliūnaitės.

Aukšt. lituanistinės mokyklos mokytojo cenzu Institutą baigė: Pr. Alšėnas, M. Drunga, N. Jankutė - Užubalienė, J. Jasaitytė, J. Račkauskas, V. Narutis, J. Šuopytė, D. Valatkaitytė, A. Veličkaitė.

Kaip to Instituto absolventas, penketą metų (nuo 1963 iki 1968 m.) jame studijavęs neakivaizdiniu būdu ir sekęs Instituto gyvenimą, šia proga, žvelgdamas truputį atgalion, su dėkingumu turiu prisiminti visus Instituto lektorius ir administratyvinį personalą, pradedant Instituto rektoriumi, baigiant Administracija ir Globos k-to bendradarbiais, kurių būta gana daug.

Štai, pažvelkime nors į jų pavardes:

1) kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, 2) dr. J. Balys, 3) Aleksandras Dundulis, 4) Kleopas A. Girvilas, 5) Česlovas Grincevičius, 6) dr. J. Grinius, 7) dr. P. Jonikas, 8) Vaclovas Kleiza, 9) dail. A. Kurauskas, 10) dr. A. Liaugminas, 11) V. Liulevičius, 12) Petras Maldeikis, 13) kun. B. Markaitis, SJ, 14) dr. H. Nagys, 15) J. Pėteraitis, 16) kun. dr. J. Prunskis, 17) I. Serapinas, 18) dr. P. Skardžius, 19) dr. V. Skrupskelytė, 20) dr. V. Sruogienė, 21) J. Vaičekonis, 22) dail. A. Valeška ir 23) Domas Velička — direktorius, lietuvių kalbos ir literatūros kursų lektorius. Tai mokomasis personalas.

Dar ketvertas mokslinių bendradarbių: V. Čižiūnas, J. Dainauskas, L. Dambriūnas ir dr. R. Šilbajoris.

Adm. bendradarbiai: J. Grabauskas, dail. Br. Jameikienė, J. Račkauskas, V. Šimkus, J. Šlajus, St. Žilevičius, kun. dr. A. Tamošaitis, SJ.

Globos komiteto vadovybė: K. Drunga, kun. G. Kijauskas, SJ, kun. dr. J. Kubilius, SJ.

Tai jų pasišventimo ir darbo dėka Pedagoginis Lituanistikos Institutas ligi šiol veikia ir, štai, jau užbaigė pirmąjį dešimtmetį.

Vienok, kaip iš šio rašinio antrašės matyti, žadėjau rašydamas ypatingesnę dėmesį atkreipti į Instituto direktorių ir lietuvių kalbos bei literatūros kursų lektorių pedagogą lituanistą Domą Veličką, su kuriuo (penketos metų laikotarpyje) daugiausia teko susirašinėti, siųsti rašomuosius darbus taisyti bei vertinti ir iš viso (bent iš tolo) stebėti jo pareigingumą, darbštumą, pasišventimą savo studentams ir, bendrai, visam Pedagoginiam Lituanistikos Institutui. Tad, štai:

Instituto Direktorius D. Velička

Jis gimė 1906 m. Čikagoje. Taigi, ten pat, kur randasi ir Pedagoginis Lituanistikos Institutas. Jis, matyt, todėl ir jaučiasi Čikagoj "kaip namie". Jo gimimo vieta — rodo jį buvus emigranto sūnumi.

Nežiūrint savo gim. vietos, D. Velička, vis dėlto, yra Lietuvos mokyklų auklėtinis. Pagal Lietuvių Enciklopediją, jis 1927 m. baigė šilalės vid. mokyklą, 1931 m. Tauragės mokytojų seminariją, 1932 m. Karo mokyklos aspirantų laidą Kaune, A. Panemunėj, ir 1940-43 m. Vilniaus universitete studijavo humanitarinius mokslus, o 1946-47 m. Tuebingeno universitete (Vokietijoje) baltistikos katedroje, ten gaudamas aukštojo mokslo diplomą.

Amerikon D. Velička atvyko 1949 m. Nuo 1952 m. buvo Čikagos Aukšt. mokyklos mokytojas, o nuo 1958 m. Pedagoginio Lituanistikos Instituto lektorius ir vicedirektorius, gi nuo 1961 m. — ten pat Instituto akivaizdinio ir neakivaizdinio kursų direktorius.

Kad Pedagoginis Lituanistikos Institutas Čikagoje išsivystė netik į visapusiškai rimtą moksline įstaigą, bet ir į žymų kultūrinį centrą, tai, bene daugiausia, yra to Instituto direktoriaus ir lietuvių kalbos bei literatūros kursų lektoriaus Domo Veličkos nuopelnas.

Institutas yra išleides 17 knygų, iš kurių (daugiau negu trečdalį) parengė arba redagavo D. Velička.

1963 m. Instituto direktorius D. Velička, su studentais ir lektoriais suorganizavo M. Daukšos (350 m.) bei M. Mažvydo (400 m.) mirties sukakčių minėjimus su tų autorių raštų parodomis ir sukaktuviniais leidiniais (Kan. M. Daukšos Pra-

14 ar 15-to šimtmečio vokiškas lininis kilimas altoriaus papuošimui

Foto Art Institute

ATSITIKTINIAI SUSITIKIMAI

Alfonsas Giedraitis, Atvanga-Lithuanian Arts Club

Kazimieras Barėnas mūsų pokarinėn literatūron įžengęs dar nelabai senai, bet jau turi savo nusistovėjusį charakterį ir nuosavą stilių; tai "buvusių žmonių" realistinės buities įamžintojas grožinėje literatūroje, — vietomis net natūralistas, labai primenantis kitą to paties žanro žymų rašytoją Antaną Tulį.

Pradedant 1950 m. yra davęs pora knygų vertimų, pora knygų novelių, redaguotą skaitymų knygą Sauja Derliaus, dar turi pora paruoštų knygų rankraščiuose, be to, "Nida" kasmet iš-

kalba ir Martynas Mažvydas). Be to, D. Velička paruošė ir išspausdino Lietuvių literatūra I-II dalis 1959-1960 m., Grožinio skaitymo pamokas — 1963 m., su mokiniais suredagavo Čikagos aukšt. lituanistinės mokyklos metraščius — Gintarą 1960 m., Sakalų Kelius; 1961 m., Tėvynės Pašvaistę 1962 m. ir Pedagoginio Instituto leidinius: Bendrinės liet. kalbos kursą 1962 m., jau minėtus Daukšos Prakalbą ir Martyną Mažvydą 1963 m., Konspektinę liet. kalbos metodiką 1963 m., dramati-zavo scenai lietuvių klasikų veikalus ir t. t.

Absolventų išleidžiamajame akte — taip pat buvo išpildytas grožinio skaitymo etiudas — D. Poškos "Muzikas Žemaičių ir Lietuvos". Jo scenai pritaikymas — taip pat D. Veličkos nuopelnas. Sceniam paruošimui vadovavo akt. ir rež. St. Pilka.

Pakol mes tokių pasišventusių pedagogų, kaip D. Velička, turėsime, mūsų lietuvybė sve-tur dar ilgai, o ilgai, nežus. Gyvuok, dirbk ir nepavark, mie-las Direktoriau!

leidžia jo redaguojamą literatūros metraštį "Pradalgės", o pats yra visų mėgiamo savaitraščio "Europos Lietuvis" redaktoriumi. Tokiu būdu, K. Barėnas priklauso tai mažai grupei išrinktųjų, kuriems Dievas davė talentą su atlyginimu.

Atsitiktiniai Susitikimai — labai vykęs knygos pavadinimas, išperkantis apybraižinio pobūdžio nuotykių ciklą, besitęsiantį (su antgalviniais skirsneliais) ligi 45 psl. beveik su tais pačiais veikėjais. Po to, dar eina Gedimino Griauduvės penkios istorijos su atskirais pavadinimais (117—156), o kitos penkios — jau tikros, atitinkančios visus literatūrinės teorijos reikalavimus, novelės (45—103). Bet stipriausi iš visų, šioje knygoje sudėtų dalykų, tai du paskutiniai. — feljetonai, nors paties autoriaus ir nepažymėta, kad tai feljetonai: Profesorius. (166—199) ir Saliūnas (200—216).

Turint omenyje, kad kone visose novelėse apstu groteskinio elemento, manding, rekomenduotina autoriui pasukti didesniu kampu feljetoninio žanro puoselėjimo kryptimi. Atrodo, kad šioje srityje autorius atsiektų didelių laimėjimų (minėtais dviem jau atsiekta!).

Autoriaus gera ypatybė yra ta, kad jis nevargina skaitytojo išėtstais charakterizavimais, filosofavimais ar su gamtiniais sentimentais susijusių emocijų aprašinėjimais: autoriaus kuriamieji tipai lengvai suvokiami iš jų skirtingo veiksmingumo, reaguojant į aplinkos įvykius išimtinai būdingose situacijose. Veiksmingumas suįdomina ir užkariauja šių dienų skaitytoją.

(Nukelta į 2 psl.)

ATSITIKTINIAI SUSITIKIMAI

(Atkelta iš 1 psl.)

neleidžiant jam nuobodžiauti. Šias sąlygas K. Barėno novelės visiškai atitinka, todėl skaitytojų labai mėgiamos, ir, kiek teko spaudoje užtikti, kritikos teigiamai įvertintos.

Viskas gražu ir gerai, bet būtų dar geriau, jeigu kaikuriuose dialoginėse vietose atitinkamais pakaitalais būtų šiek tiek sumažinta besikartojanti autoriaus tų pačių žodžių įtartinė monotoniškumą, pav. 15 psl. net aštuonis kartus pavartota (po kreipiniais) žodis "tarė". Šiaip, kalba gera: taisyklinga, sklandi. Apstu specifinių savitumų išsireikimuose, kartu nusakančių ir žmogaus vidinę būseną bei jo charakterį: etgnozinei tipologijai brangi medžiaga, kurios šioje knygoje netrūksta. Tebūnie man leista čia pacituoti tik mažą tų lobių dalėlę.

"Artimųjų ir draugų apsupti, trisdešimt devyni vyrų stoviniavo stovyklos kieme ir laukė, kol bus sunkvežimiai ir nuveš juos į uostą. Valentinėlis kažką atsiminė ir nubėgo į baraką. Paskui jį Graudušiukas.

— Vyrų, neišsibarstykite, — abu juos palydėjo Aleksiuo žodžiais. Kai jau į kiemą suko sunkvežimiai, tada Saladonis pasigedo:

— Mes neturim kelionei savo vadovo.

— Vadovo? — tarė Miknys. — Aleksiuo, va, turi gerą balsą, galės pašūkauti. Aleksiuo, patvarkyk, pabūk už viršininką. — Miknys pasakė ir nusišypsojo. Aleksiuo stipriai pažiūrėjo jam į akis, tada pats nusišypsojo ir dar smarkiau suriko:

— Vyrų, neišsibarstykit! (61). Vyrų, laikykites kruvoj! Vyrų, vyrų" (62).

„Žmona atsisėdė ir susidėjo sterblėn rankas.

— Justai, — ramiai tarė ji, — ar tu norėtum, kad tie du rupūžės maišytųsi tau po kojų? Žinai, Mikaila ir šiupyla išvažiavo miško kiršti. Ar daug, manai, ten tų miškų? Iškirsi ir atvažiuos į miestą, ir tau gal teks kartu su jais dirbti. Aš tai nenoriu į juos nė pažiūrėti. Rupūžės šitie. Kol jie nepradėjo loti, tai ramu buvo gyventi". (54).

— "Tai užuojautą, marte, — tarė jis našlei, kai pirmą kartą sutiko ją saliuone po vyro mirties. — Tai Ridikėlis mirė, vadinias.

— Galėjo dar gyventi, — atsakė našlė. — Visko jau buvo: ir saliuos, ir namai, ir pinigų.

— Žinoma, galėjo, marte, bet kam čia tie turtai ir pinigai? Iš Ridikėlio nebuvo žmogaus, va, kur bėda! Būdavo, užėik, tai sėdi patempęs lūpa. Kas, negėrai kas nors? Trūksta ko nors, kai jau kišenės pilnos pinigų? Maža dar? Visą pasaulį suvarysi savo kišenėn? — puolė velionį Rafas Wheel.

— Tokia jau buvo žmogaus

natūra, — šluostydama staliuką bandė ginti Ridikienė-Radish savo velionį vyrą.

— Natūra? Marte, sakyk kam nors kitam, tik ne man. Biauirus, pagedęs žmogus. Natūrą, žinoma, natūrą blogą turėjo. Kai pradėjo senti, tai ta jo apatinė lūpa net dvilinka vertėsi. Iš tos lūpos galėjai pasakyti, kad nekoks žmogus. Negegas žmogus. Bet matydavau, kad ta lūpa dar labiau užsiverčia, kai tik saliuonan įeina ne jo žmogus. Jau ką blogas buvo žmogus, tai blogas. O kaip jis elgėsi su manim? Kad tik kiek, tai tuoj: cicilikas, cicilikas, parmazonas! Kas gi aš jam? Ar jo duoną valgiau? Kai tik aš įeidavau, tai ta jo lūpa, rodos, keturlinka susiries. Jau ką niekai buvo žmogus, tai niekai.

Ridikienė - Radish nukrėtė šurpas. Ji stovėjo, klausėsi ir negynė savo mirusio vyro, kaip derėtų gerai našlei. Net ir jos rankos išsėjos ant staliuko, o vienoj apgniauztas šilo šlapias skuduras.

— Tamsta, Toni, perdedi, —

neryžtingai tarė ji, o rankos pačios ėmė judėti, ir skuduras sumirko, alaus balutėn.

— Nieko, aš neperdedu, marte. Niekaži buvo žmogus.

— Žmogus mirė, o tamsta.... — Aš žinau, žinau, negražu, bet kai išėjo iš kalbos, tai ir pasakiau". (202).

Ir pabaigai:

— "Advokate, padėkite mazgoję ir atekite šicionajos, please!" (216).

Po dviejų gerų dekadų svetimuose kontinentuose po svetimom pastogėm jau daug mūsų kilniųjų profesionalų: advokatų, karininkų, žurnalistų, pedagogų ir kitokių buvusių žmonių padėjo mazgotes, šluotas ir kitokius įrankius, kuriais skynėsi sau kelius į ateitį: vieni jau kapuose, kiti — nuosavuose namuose. Todėl, kas dar galite, imkite ir skaitykite šią įdomaus turinio knygą, kurioje užtiksite ir savo netolimos praėties pėdsakų...

Atsitiktiniai susitikimai. Kazimieras Barėnas. Atspausda 400 egz. autoriaus lėšomis. Nida Press, 1 Ladbroke Gds., London, W. 11, 216 psl. Kaina: 10 šil., arba 2.50 dol.

PIRMIEJI VAIDINIMAI

MARIJAMPOLĖS APYLINKĖJE

"Naujienu" 271 numeryje (1968. XI. 15) radau patalpintą Dr. P. Grigaičio kalbos tęsinį: — "Mano 85 metų sukakties proga". Jame autorius, be kita ko, rašo:

"... Tų švenčių metu dalyvavau taip pat ir slaptame vakarėlyje vieno Matulaičių (bene Sergijaus) ūkyje. Deklamavau mirštančio karo lauke kareivio ("caro tarno") monologą. Gandas apie tą "kareivį" pasklido plačiai. Žandarai ilgą laiką jo ieškojo; suiminėjo ir tardė visai nekaltus žmones. Bet tikrojo kaltininko nesurado".

Esu atsiminimų mėgėjas, įdomiai juos skaitau ir, suradęs medžiagos, stengiuosi juos papildyti. Perskaitęs, susiieškojau seną jau be viršelių leidinį, kurio pirmame puslapyje yra ranka užrašyta: "Šviturys". 1912 metai. Jame yra patalpinti Antano Ručevičiaus atsiminimai: "Pirmasai teatras Suvalkijoje". Čia autorius plačiai aprašo pirmuosius vaidinimus Marijampolės apylinkėje ir pamini tą įvykį, kuomet buvo deklamuojamas "Caro tarno" monologas. Tai pradžia pirmiausia ir susipažinime su tais pirmiaisiais vaidinimais, kurie buvo ruošiami Marijampolės apylinkėje.

Pirmasis lietuviškas scenos veikalas buvo pastatytas žiūrių Gudelių kaime 1901 m. Vaidinimas "Keturių 3-ju veiksmų komedija "Amerika pirtyje". Vietovė pasirinkta tolokai nuo Marijampolės miesto, kad negalėtų greitai pastebėti rusų žandarai. Tuo laiku tame kaime atostogavo du studentai ir vienas mokytojas. Visi artistai buvo

vietiniai. Ruošiamas vaidinimas buvo išlaikytas griežtoje paslapyje ir tik paaiškėjo pastatymo dieną, pradėjus kviesti patikimus svečius. Iš Marijampolės nuvyko 7 asmenys. Tų negirdėtų - nematytų komedijų susirinko pažiūrėti gal apie 40 žmonių. Po vaidinimų vienas mokytojas pasakė kalbą, kurioje išaiškino veikalo turinį, nurodė kokią naudą žmonėms duoda vaidinimai ir ragino skaityti lietuviškus laikraščius ir knygas. Po to jaunimas šoko, dainavo, o šeiminkai svečius alumi ir sūriu pavaišino. Viskas užsibaigė ramiai ir policijai klausiant paaiškinta, kad tai buvo tik paprastos kaimo vakaruškos.

Žiūrių - Gudelių kaimas yra 7 klm. atstume į pietryčius nuo Pilviškių. Po Pirmojo karo buvo Antanavo valsčiaus ribose. Vėliau, tą valsčių panaikinus, buvo priskirtas prie Pilviškių valsčiaus.

Po to tuoj buvo pradėta organizuoti vaidintojų grupė Marijampolėje, kurią sudarė aplinkinių kaimų jaunimas. Jai vadovavo ir veikalus režisavo A. Ručevičius. Statyti veikalą pasirinko tą patį — "Amerika pirtyje". Repetacijos daugiausia vykdavo režisieriaus kambaryje, Marijampolėje, tuoj po pamaldų. Trūmpai prieš Kalėdų šventes veikalas slaptai buvo pastatytas kaime pas ūkininką Vitkų. Susirinko apie 60 žiūrovų.

Tuoj po Kalėdų tas pats veikalas buvo pakartotas Liudvinavo apylinkėje. Dalyvavo apie 40 žmonių. Pažymėtina, kad tą dieną grįžo iš tremties to ūkininko sūnus, daktaras, kuris už

lietuvišką veiklą buvo ištremtas 3 metams į Rusiją. Grįžęs labai nustebė, kai pamatė pilną gryčią susipratusių lietuvių. Nes prieš trejetą metų apylinkėje lietuvišką darbą dirbo gal tik vienas, kitas. Daktarui džiaugsmo ašaros riedėjo per veidus ir susijaudinęs vos pajėgė ištarti keletą žodžių. Vakarais užbaigtas šokiais, dainomis ir deklamacijomis.

Trečias pastatymas vyko Igliaukos apylinkėje. Vietovė yra 21 klm. atstume į rytus nuo Marijampolės. Bet čia buvo nerami publika ir vaidinimas nesudarė reikiamo įspūdžio. Kiek vėliau tą ūkininką pradėjo kvosti policija. Tai jo sūnus skubiai spruko į užsienį. Jis visus artistas pažinojo, bet rusams neišdavė.

Ketvirtas pastatymas buvo suroštas vykstant vieno artisto ir jo brolio vestuvėms. Dalyvavo virš 100 žiūrovų.

Pastatius 4 kartus "Amerika pirtyje", veikalas jau atsibodo. Tai pasirinkta komedija "Velnias spąstuose". Statyta pas vieną ūkininką netoli Marijampolės. Dalyvavo nemažai žmonių, jų tarpe ir keletas inteligentų — A. Bulota ir k. Vakarinės metu pasakyta kalbą ir išpildyta deklamacijų, kurios daugiausia buvo revoliucinio pobūdžio.

Po to jau pradėta repetuoti 2 veikalai: "Neatmezgamas mazgas" ir "Du apaštalu". Ryšium su tuo ir grupės skaičius pakilo iki 15 žmonių. Dabar iš eilės prieisime ir prie minėto monologo. Apie jį autorius rašo sekančiai:

"... Netrukus mus užkvietė vaidinti už Liudvinavo pas ūkininką Matulį. Čia jau kuone visai naujus veikalus pastatėme: "Neatmezgamą mazgą", "Du apaštalu" ir "Monologą caro tarno". Apie "Ameriką Pirtyje" nieko negaliu pasakyti, ar tuo vakaru vaidinome, ar ne. Bet apie anuos tris veikalėlius gerai atsimenu — visi jie žmonėms labai patiko".

"Aš tik čia pastebėjau, kad didžiuma publikos užgrimuoto artisto visai nepažįsta, kas jis per vienas, nors tai būtų jo pažįstamas. Mat, šiuo kartu aš nė vienos rolės nevaadinu, todėl galėjau sėdėti tarp publikos ir viską girdėti, ką ji samprotavo. (Režisuoti už kulisų tais laikais nereikėdavo, nes kiekvienas artistas pats puikiai žinodavo, kuomet jam reikdavo išeiti į sceną). Stačiai furorą sukėlė "Monologas caro tarno". (Jis buvo spausdintas "Ūkininke"). Vienas artistas (gimnazistas) kareivio rūbuose, pagrimuotas, dar ištraukęs "ant drąsos", puikiai tą monologą pasakė; aš net jam palydėjau. Žmonės, pasibaigus, tokį triukšmą pakėlė, kad nors bėk, ausis užsikimšęs. Reikalavo atkartoti, bet deklamatorius greitai nusitaisė: mat, bijojo, kad jo kas nepažintų, kaipo gimnazisto.

Po vaidinimo žmonės tarp artistų pradėjo ieškoti plikio Kanapinskio, žilagalvio Margelio, kazoko plaukais mokytojo — apaštalo ir juodūnio kareivio.

(Nukelta į 3 psl.)

„SENPRŪSIŲ LAISVĖS KOVOS“

Autoriaus dr. Martyno Anyso atsakymas į p. Alfonso Nako minėto veikalą recenziją Naujienose, 1968 m. gruodžio mėn. 12 d.

Skaičiau gerb. p. Nako recenziją, arba kaip jis ją vadina „kelios skaitytojo pastabos“. Jis sako „senprūsių laisvės Kovos“ knygą skaitęs beveik visą mėnesį darbovietėje, pietų pertraukos metu. Skaitęs daugiau kaip 300 puslapių kaitinamąjį akta, parašytą paprastai šalta, be klaustukų ir prakeikimų. Ir tas „paprastumas tačiau veikia kaip tik taip, kaip turįs veikti“.

Atrodo, kad „recenzentas arba kelių pastabų rašytojas“ daro pertraukos metu, veikalą skaitydamas buvo blogai nusiteikęs kaip ano jo rašinio pradžioje žodiškai cituoti didžiosios „Preussische Geschichte“ autoriaus Johanes Voigt žodžiai apie nugalėtus senprūsius. Jeigu šitas vokiečių patriotas — vokiečys nugalėtus senprūsius taip užjaučia, dėl ko aš, anoms giminingos tautos tolimas ainis, turėčiau jų užkariautojams giedoti liaupsės psalmas? Bet senprūsių gentes be Johannes Voigto užjaučia dar šitie vokiečių mokslininkai:

Grunau, Hartknoch, Ewald, Prutz, nekalbant apie skaičių rašytojų - romantikų.

Recenzentas arba „kelių pastabų rašytojas“ mano, kad senprūsių istorijos rašyme aš esąs šališkas, veikale simpatizuojas senprūsiams. Kam žmogus normaliai turi simpatizuoti, skriaudėjui arba nuskriaustam? Šaltiniuose yra prirašyta tiek daug žiaurumų, kad simpatija gali būti tik nuskriaustųjų pusėn. Nejaugi man reikėjo senprūsių gentes pasmerkti, jas iškolioti, kad jos tuoju nepasidavė žiauriems užkariautojams, riteriams, kurie jau pirmuose puolimuose parodė savo iš karų artimuose rytuose išvystytą nepaprastą žiaurumą. Išduotąjį Pipyną riteriai prie arklio uodegos pririšę vilkino į Torunę ir ten po ažuolu pakorė (125 psl.). Kai kurie kiti senieji vokiečių rašytojai apie šį įvykį rašė daug žiauresnių smulkmenų, kurių veikale netalpinau. Prieš veikalą spausdinimo girdečiau iš kai kurių ankstyvesnių

skaitytojų, kad aš Ordiną per minkštai traktuojas. O dabar gerb. recenzentas veikalą vertina visai kitaip.

Šis veikalas pagal recenzento nuomonę nesąs istorinis. Nežinau ko jam trūksta? Kokią daugybę prielaidų jis turi, kurios jį padarytų neistoriniu? Manau, kad recenzentas nesuras nei vieno svarbesnio įvykio, kuris nėra pamatuotas šaltiniais. Mano paties fantazijai leidau kaip galimai mažiau veikti. Kas šį veikalą išstudijuos, pilnai įsisąmonins visą senprūsių genčių istoriją. Tam ir tas veikalas smulkus paskirstymas. Niekas kitas iki šiol neparašė nei tokios ir niekas neparašys geresnės senprūsių genčių istorijos. Net prof. dr. J. Jakštas, žinomas vidurinių amžių istorikas, savo recenzijoje kalbamą veikalą vadino „senprūsių istorija“ ir savo rūšies „Prusikos Enciklopediją“ (Tėv. žib. 1968-X-17 d. Nr. 42-44). Bet p. Nakas yra kitokios nuomonės.

Visu griežtumu turiu atmesti recenzento nuomonę, kad veikalas yra kaltinamas aktais bažnyčiai. Krikščionybė išėjo iš evangelijos principo: „Eikite į visą pasaulį ir mokinkite visus žmones ir krikštykite juos ir t. t.“ Ar mes, kaip krikščionys, galime bažnyčią smerkti, kad ji šitą jai uždėtą misiją pradėjo vykdyti iš anksčiausių laikų, ir nešė kryžiaus mokslą pas pagonis, į vakarus, rytus ir šiaurę. Tas buvo jos uždavinys. Tą mes kaip krikščionys turime turėti omenyje. Ir dr. J. Jakštas mano, kad krikšto žygiai buvo universalinės bažnyčios ekspansija į pagoniškus kraštus.

Neturėdama pati kardą rankose, krikščioniškoji bažnyčia protarpiais panaudodavo savo kryžiaus žygiams karingus valdovus ir kai kuriuos dyviskus Ordinus. Taip buvo ir senprūsių reikale. Kaip tik tie ordinai dažnai iškdypdavo iš krikščioniško kelio ir piktam panaudojo pačią bažnyčią, mūsų atsikimė Romos bažnyčią. Jeigu

šitie Ordinais būtų laikusis jiems iš apaštališko sosto duotų taisyklių, karai būtų buvę mažai žiaurūs ir krikščionybė būtų daug greičiau praplitusi, bent senprūsių ir lietuvių šalyse. Tą turbūt niekas negali nuginčyti. O šitų karų metu popiežių duotųjų taisyklių randame šiame veikale visą skaičių; būtent:

Dovanotose žemėse popiežius rezervuoja Romos bažnyčios teises (122-123 psl.). Čia aiškiai pasakoma, kad „senprūsiam suteikiama specialia Apaštališko sosto globa ir apsauga, leidžiama jiems ir jų įpėdiniams laisvai valdyti savo žemes, kad tos žemės niekuomet Ordino ir kitų nebūtų pavergtos“. Ordino pasielgimas Kulmijoje, matomai jau buvo pasiekęs Kurijos ausį Romoje, nes šis dokumentas buvo išduotas 1234 m., kai Ordinas jau keturis metus šeiminkavo Kulmijoje ir ją kolonizavo kolonistais iš Vokietijos.

Kad Ordinas nekreipė dėmesio į Romos kurijos pageidavimus, matome ir iš straipsnio: „Vyskupas Kristijonas apkaltina Ordiną, kad jis laiką nugalėtus senprūsius pagonystėje“. Čia yra paduoti ir pavyzdžiai: „Jis juos neatiduodas įprastai vyskupijos jurisdikcijai. Jeigu nugalėtas senprūsis krikšto metu duodas vyskupijai ištikimybės priesaiką, jis (jie) iš Ordino negauna jiems priklausančių privilegijų ir t. t. Kulmijoje Ordinas leidžia Vyskupijos patatytas bažnyčias nugriauti ir t. t. Ordinas turėjo ir didelių ginčų dėl aukų rinkimo krikščioniškose šalyse (136-127 psl.).

Kadangi vokiečių Riterių Ordinas, kaip jam įprasta, jokiū būdu nesutiko pasiduoti Vyskupijų jurisdikcijai, šis ginčas tęsėsi iki 1247 m. Pagal tų metų susitarimą Ordinas priklausė tik nuo popiežiaus kurijos Romoje ir nei joks vyskupas arba arkivyskupas net neturėjo teisės Ordinui paskelbti interdikta (136-137 psl.). O kurija buvo labai toli, sunku jos pasiekti

(Nukelta į 4-tą psl.)

PIRMIEJI VAIDINIMAI...

(Atkelta iš 2-ro psl.)

Niekaip negalėjo sumesti, kur jie būtų pasidėję. Jie, mat, nežinojo, kad mes jau turėjome dvi perukis, kad Margelio galyba buvo miltais išbarstyta, kad geltonplaukiui studentui antakiai buvo išjuodinta, o juodi ūsai priklijuoti. Daug ko publika nežinojo iš artisto paslapčių!

Sulaukus rudenio A. Rucevičius išvažiavo iš Marijampolės mokyti į Rusiją. Su vaidinimais reikėjo būti atsargiems, nes rusų policija jau pradėjo atydziai sekti:

„... Ypač jai parūpo tasai kareivis. Buvo teirautasi apie visus, kareivius, urliopan vasarą sugrįžusius, bet nieko nepesė. Buvo tyrinėjami kai kurie ūkininkai, pas kuriuos buvo vaidinimai. Visi duodavo vienodą atsakymą, būtent, kad jokio vaidinimo nebuvo, kad bernukai tik taip sau, persirengę tai į mešką, tai į gervę, tai į žydą šokinėdavę, darydami visokias „komedijas“. Tuo visais tardymas ir pasibaigdavo“.

Bet artistai visgi neiškentė ir be A. Rucevičiaus režisūros pas ūkininką Guraitį suvaidino komediją „Nepadėjus nér ko kasti“. Tai buvo tos grupės paskutinis pastatytas veikalas ir ji likvidavosi, nes policija pradėjo stropiai tardyti žmones. Tolinėsnę eigą autorius aprašo sekanti:

„... Policija ne juokais pradėjo tardymą. Apie šį vakarą ji viską jau žinojusi. Iš pradžių žandarai pradėjo krėsti ir tardyti aplinkinius žmones (kurie arčiau Marijampolės gyveno). Paskui stvėrėsi ir kitų. Iškrėtė ir suėmė Maskvoje studentą M.; paskui kratą darė pas mane.

Nors nieko pas mane nerado, bet vis dėlto suėmė ir išlaikė mane Kazaniuje kalėjime 3 mėnesius. Tuo pačiu laiku kratė Naugarde pas kareivį Kidolių, nieko ypatinga nerasta, todėl buvo paliktas tik po vyresnybės priežiūra“.

„Studentą M. suėmė dėlto, jog manė, kad jisai ano kareivio rolę vaidinęs. Tokiu būdu jis visai be jokios kaltės turėjo Maskvoje išsėdėti 4 mėn. kalėjime; paskui buvo atiduotas kariuomenėn, kur, nors silpnos sveikatos, vis dėlto turėjo trejetą metų išsikankinti“.

„Mane iš Kazaniaus po 3 mėn. pargabeno tėviškėn ir už 1000 r. parankos paleido. Tėviškėje turėjau „kalėti“ pusantrų metų, laukdamas tyrinėjimo pabaigos. Bet caro manifestas 1904 metų pabaigoj panaikino visus tardymus, ir aš 1905 metų pradžioje galėjau jau tėvus aplėsti. Drauge su manim tardyman buvo patraukta dar 18 žmonių, taigi iš viso 19, nors jų didžiama nieko bendra su vaidinimu neturėjo. Po mūsų vaidinimų iki 1905 metų negirdėjau, kad būtų kur nors Suvalkijoje vaidinta“.

Kartu su straipsniu yra patalpinta Marijampolės artistų grupės nuotrauka, kuri vaidino „Ameriką pirtyje“. Iš aprašymo sužinome, kad P. Penčyla vaidino Bekampio rolę, J. Vitkauskaitė — Bekampienės, J. Ambraziejūtė — Agotos, A. Rucevičius — Vinco, J. Ambraziejus — Faibčiko, P. Vitkauskas — piršlio, J. Kidolius — Antano, Brazys — piemenuko.

Tai toki buvo pirmųjų Suvalkijos vaidintojų kelias, kuriais teko žengti į sceną.

V. Vytenetis

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

- SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdraudimams nariams.
- SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.
- SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijone dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.
- SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžia.
- SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudus tik \$3.00 mokesčio metams.
- SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudus mokeskis \$2.00 į metus.
- SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

“SENPRŪSIŲ LAISVĖS KOVOS”

(Atkelta iš 3-čio psl.)

vyskupams, o beveik neįmanoma ją pasiekti nugalėtiems senprūsiam.

Popiežiaus iniciatyva buvo sudaryta Christburgo sutartis — charta tarp Ordino ir trijų sukilusių genčių. Jau 1249 m. šios sutarties preambulėje buvo pasakyta, kad kilus didelei nesantaikai tarp Prūsijos neofitų iš vienos pusės ir tarp Ordino iš kitos pusės, Ordinas šioje preambulėje prisipažįsta, kad prieš Kristaus ir Romos bažnyčios užtikrinimo valią eidamas, jis kartais neofitams uždėjęs tokią kietą vergovę, jog kaimyninių kraštų pagony, jų skriaudas girdėdami, biją priimti. Viešpaties saldų jungą (144-145 psl.).

Šia sutartimi Ordinas suteikė formaliai tų genčių nugalėtiems tam tikrų civilinių teisių ir uždėjo draudimų; buvo draudžiamos pagoniškos laidotuvės ugnyje, įvedama pareiga kūdikius krikštinti, bažnyčių statyti bei dešimtinę mokėti.

Nuo 1215 iki 1250 metų Romos bažnyčios galva turėjo nuolatinių ginčų su Vokiečių imperiją valdančiu Hohenstaufen giminės imperatoriumi. Tie nesutarimai priėmė tokį laipsnį, jog popiežius paskelbė net interdiktą imperatoriui Friedrichui. O šiame Romos bažnyčios - vokiečių imperatoriaus kovos laike Ordinas saivališkai šeiminkavo senprusių kraštuose, juos tvarkydamas tokiomis žiauriais metodais, jog senprūsiai, netekę kantrybės ir Ordinui pralaimėjus didįjį Durbės mūšį, 1260 m. prieš Ordiną sukilo su noru nusikratyti Ordino jungą. Trumpai prieš tai Lenkenbergo pilies komitūras buvo leidęs pilaitėje sudeginti 60 kilmingų senprusių vadų, kurie į jį kreipėsi su prašymu palengvinti dešimtinę dėl blogo derliaus.

Ar šis žiaurus žygis ir eina Romos bažnyčios sąskaiton? Manau, kad viską reikia labai griežtai skirti, žiūrėti kas yra iniciatorius.

Jau savo veikale pažymėjau (231 psl.), kad po didžiojo sen-

prusių genčių sukilimo pabaigos Vokiečių Riterių Ordinas nesudarė jokios taikos sutarties su buvusiais sukilėliais. Tuo šis Ordinas griežtai skyrėsi nuo Livonijos Kardininkų Ordino, kuris, 1267 m. nugalėjęs kuršius ir 1272 m. Žemgalius, su jais sudarė tam tikras sutartis, kuriose buvo nustatytos nugalėtojų pareigos ir jiems paliekamos teisės. Tai įvyko Romos Bažnyčios vadovybės dėka, kuri turėjo žymios įtakos Livonijos Kardininkų Ordino konstitucijoje.

Šių sutarčių dėka kuršiai bei latviai egzistuoja iki šių dienų; o be tokios sutarties — chartos likę prutėnai išmirė prieš 300 metų.

Tikiu, kad gerbiamas recenzentas pakeis savo nuomonę Romos bažnyčios atžvilgiu.

Toliau jo yra kvestinuojamoms veikale paduotos iliustracijos. Mano, kad kai kurių paveikslų istorinė vertė esanti abejotina, pvz., senprusių ramovė, 55 psl. Mano, kad Hartknocho veikale “Altes und Neues Preussen” talpintieji paveikslai esą tik fantazijos darbas.

Esu tikras, kad visi su senprūsiais surišti paveikslai yra mažiau arba daugiau fantazija, nes patys prutėnai mums nepaliko jokių meno kūrinių. Jie tebegyveno savo ažuolynų pavėsyje medinėse šėtrose, kai pvz. pietų Vokietijoje ir Prancūzijoje tame laikotarpyje buvo statomos pilys ir didingos bažnyčios iš akmens ir plytų. Reiškia visi paveikslai apie išmirusią tautą yra padaryti ne jų pačių, bet daug vėliau atėjusių, dalinai iš fantazijos ir iš ramovių griuvėsių, kurie vietomis dar ilgai liko krašte. Šie paveikslai rodo, kaip prieš daugelį šimtų metų menininkai įsivaizduodavo senprūsius ir jų civilizaciją. Prieš daugelį metų esu matęs Berlyne ir senprusių dvasininkų — krivių paveikslus. Labai puošniai apsirengę, su didele gražiai sušukuota pražilusiu barzda, vyrai. Jie išorinėje išvaizdoje maža kuo skyrėsi nuo Romos

popiežių. Ir pačioje Dusburgo kronikoje aiškinama, kad vyriausis krivis Sambijoje buvęs toks pat galingas kaip popiežius Romoje. Iliustracijos tapo idėtos, kad skaitytojas matytų, kaip ankstyvesnis pasaulis įsivaizdino šitą iki tol pagonišką gentę.

Netikęs yra recenzento palyginimas tuometinės Romos su dabartine Maskva ir tuometiniai inocentai su dabartiniais staliniais, genocido vykdytojais. Apie tai veikale nebuvo nei žodžio.

Recenzentas stebisi, kam knygos gale dar yra 12 puslapių santraukos anglų kalba. Aš turėjau pildyti leidėjų ir dabartinių šio kontinento mokslininkų pageidavimą, duoti trumpą santrauką ir anglų kalba. Šita santrauka didžiųjų knygynų personalui padeda lengvai suprasti knygos turinį ir kuriame skyriuje ją patalpinti.

Pabaigoje recenzentas sako, kad šią knygą skaitydamas pats gavęs gerokai šviesos apie traagiškiausią mūsų tautos pusbrolių istoriją. Tą aš ir norėjau pasiekti rašydamas šį veikalą, nes iki dabar dauguma neturėjo jokio supratimo kas buvo tie “prūsai”. Dabar, kuomet iškils koks klausimas apie juos, visuomet galės atskleisti knygą ir smulkioje dispozicijoje greitai suras reikalingą straipsnį su žinia.

Pabaigoje noriu paduoti pageidautą Balgos pilies griuvėsiai vokišką versiją. Vokiškai supranta skaitytojai tuojau matys, kad čia nėra jokio skirtumo tarp originalo ir vertimo. Vertimas yra daug aiškesnis, ir jo kalba sklandesnė negu originalo.

“DIE RUINEN VON BALGA”

Enkel Hermans bei dem heiligen Kreuze,
Das euch Lieb' und fromme Duldung lehrt,
Sagt, was tat ein Volk, von keinem Reize
Nach Eroberung und Gold betoert,
Euch zu Leid in stillen Eichenlauben,
Seinen Goettern nur' und sich bekannt,
Das ihr, Flur und Heiligtum zu rauben,
Hierher zogt mit mordgestaehlter Hand?

Doch ihr schweigt. An jenem grossen Tage,
Der die Taten aller Voelker waegt,
Sei auf 'des Erbarmers Richterwage
Eure schwere, blut'ge Schuld gelegt!
Nur verhuehlt das Antlitz vor den Scharen

Die verklagend vor dem Richter stehn,
Dass ihr gleich des Attilas Barbaren
Sie erwuerget auf den eignen Hoehn.

Droben ist das ernste Los geschrieben:
“Unrecht faellt auf des Tyrannen Haupt,
Und wie Stoppeln in dem Wind zerstieben
Halme von der fremden Flur geraubt”.
Ja, es kommt hier frueher oder spaeter
Allem Volke der Vergeltung Tag.
Enkel raechen der gekraenkten Vaeter
Und der Unschuld blutgefaerbte Schmach.

Dudwig Rhesa, 1809.

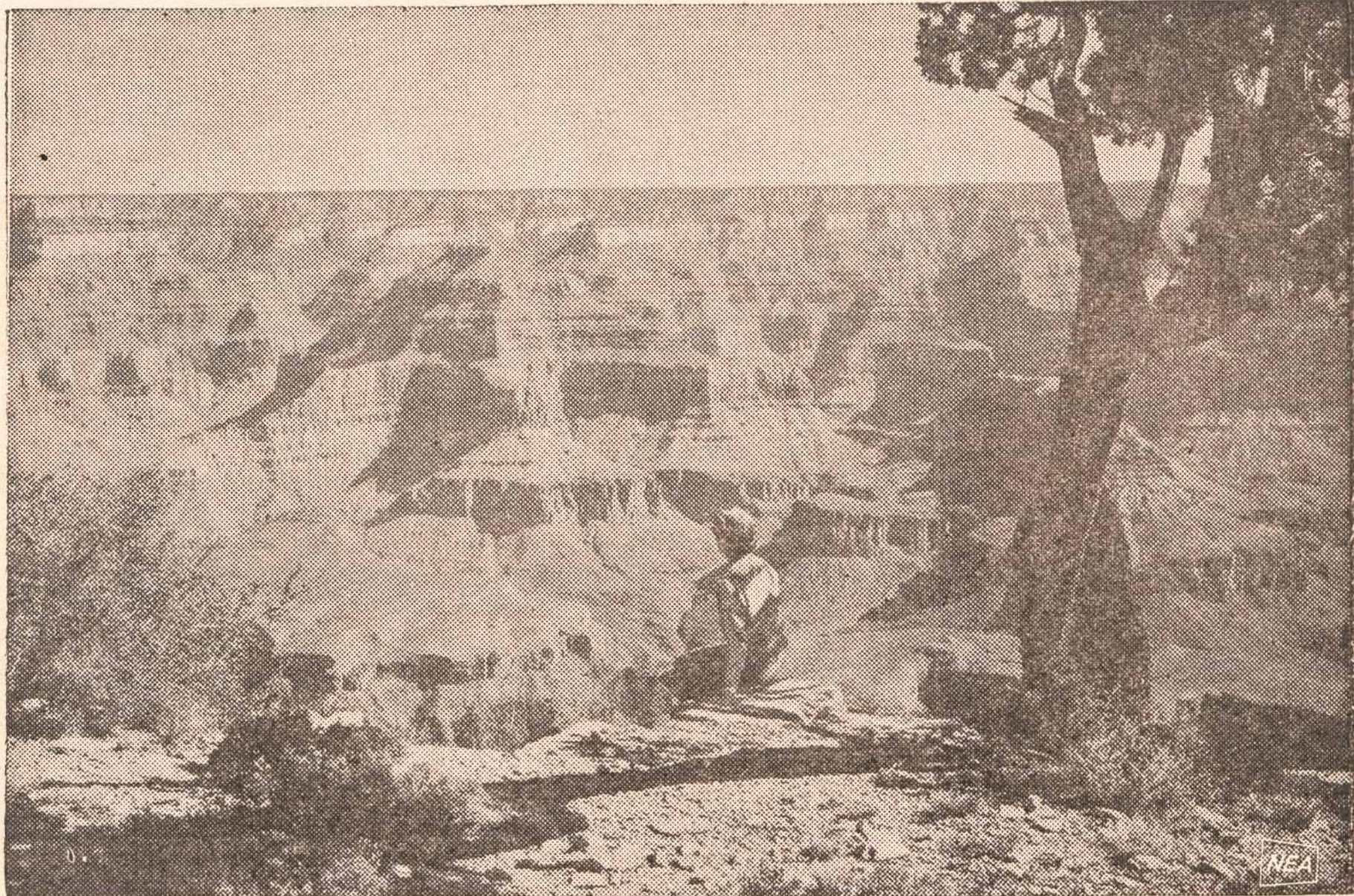
RECENZENTO PRIERAŠAS

Rašydamas kelias pastabas apie dr. Martyno Anyso “Senprusių laisvės kovas” užsigyčiau recenzento vardo, nes nesijaučiau kompetentingu tokį veikalą recenzuoti. Bet jeigu gerbiamasis Daktaras mane tokiu pravardžiuoja, tai tebūnie.

Pastabas rašiau ne pavargęs, o su entuziazmu. Kaip anoje “recenzijoje” sakiau, iš minimo veikalo gavau daug šviesos apie prūsų likimą ir rašydamas troškė troškiau, kad kuo daugiau tautiečių “Senprusių laisvės kovas” perskaitytų, kad jie visi iš veikalo sužinotų tai, ką aš sužinojau. Mano pastabų turinys gal devyniasdešimčia nuošimčių yra veikalui perdėm palankus. Palankus ir labai paprastas. Bet gerb. Autorius vietomis manęs nesuprato, o vietomis per jėgą bandė juodą padaryti baltu. Čia ir noriu keletu pastabų į dr. M. Anyso mane kaltinantį straipsnį atsakyti.

Mano paaiškinimą, kad knygą skaičiau daugiau kaip mėnesį, dr. M. A. naudoja toli siekiančioms išvadoms daryti. Tie, kas veikalą man įdavė, prašė nedelsiant Naujienose parašyti savo nuomonę. O aš uždelsiau, nes rimtam skaitymui tik pietų pertraukas teturiu. Kad norintieji žinotų uždelsimo priežastį, parašiau teisybę. Ar dar čia reikėtų daugiau aiškintis?

Nei gerb. Autorius, nei dienrašcio redaktorius, nei jokia kita galybė negali man uždrausti veikalo pavadinti “kaltinamųjų aktu”, jeigu man taip atrodo. Tuo pavadinimu maniau Autorių pagerbsias, ne užrūfinsias. Nes per 300 su viršum puslapių, kaip raudonu siūlu driekiasi kaltinimas po kaltinimo. Ordinui — tiesioginiai, o

Arizonos valstijoje yra didysis JAV Grand Canyon parkas. Colorado upė yra prakirtusi 217 mylių plyšį per kalnus. Šį metų Grand Canyon Parkas minės 50 metų sukaktį nuo parko įsteigimo. Kada vanduo pradėjo piauoti upei vagą — niekas nežino.

Bažnyčiai — netiesioginiai. Prie Bažnyčios grįšiu kiek vėliau.

Mano komplimentą, kad veikale Ordinas yra apkaltinamas šaltai, be šauktukų (Autorius manuskripte klaidingai mane cituoja žodžiais “be klaustukų”), Autorius supranta kaip neigiamybę. O aš norėjau pabrėžti veikalo moksliskumą, rimtumą, Autoriaus nepasidavimą emocijoms.

Gerb. dr. M. A. rūstinasi, kam primenu jo šališkumą, t. y. simpatizavimą prūsams ir kad veikalas nesąs istorinis. Jei gerb. Autorius mano “recenziją” dar kartą perskaitytu, tai rastų, jog dėl šališkumo tik pritariu ankstesniam recenzentui (p. Jakštui, su klaustuku) ir kaip tik todėl randu, jog “veikalas nėra šimtu procentų istorinis”. Dar aiškiau kalbant, mano nuomone, toks, koks dabar yra, veikalas nebūtų tinkamas vadovėliu mokykloms, kur reikia viso 100% bešališkumo bei istoriškumo. Kur Autorius rado mano pageidavimą būti Ordino simpatiku? Arba liautis aprašinėjus Ordino žiaurības? Kur?!

O dabar — dėl Bažnyčios vaidmens. Kaip gerb. Autorius “visu griežtumu” atmeta mano nuomonę, jog “Senprusių laisvės kovos” yra kaltinamasis aktas Bažnyčiai (iš didžiosios raidės!), taip aš visu griežtumu savo teigimą tvirtinu. Kiekvienas sąmoningas skaitytojas (išskyrus gal šaltus istorikus, darančius išvadą ne vien iš anuometinių veiksmų, bet ir iš gautų rezultatų šimtmečių perspektyvoje), tikiu, susidarė labai panašią nuomonę, kaip ir aš. Nežinau ko bijodamas kai veikalą rašė, ir dar labiau išsigandęs po mano “recenzijos”, gerb. dr. M. A. gina tuometinius popiežius ir tuometinę Romą. Aš dar kartą patvirtinu, kad anuometiniai inocentai buvo lygūs dabartiniams stalinams. Teisinti, kad ne visuomet žinojo apie Ordino žiaurumus, kad retkarčiais užtardavo skriaudžiamuosius, kad neturėjo pakankamai priemonių nepaklusniems sudraus-

ti, yra, atsiprašant, naivu. Jei-
gu Ordino žiaurumais nekaltinti popiežių, nes jie sėdėjo Romoje ir kruvinais kalavijais nesišvaistė, tai enkavedistų žiaurumais nevalia kaltinti Maskvos tironų, nes jie patys Sibiro vergų stovyklose irgi nekankino, nežudė, nemarino badu, o iš Maskvos vis labai taikingais šūkiams operavo. Ar dar reikia aiškesnės paralelės tarp anuometinių Bažnyčios tironų, kardu ir ugnimi, o ne meile ir Viešpaties evangelija leidusių krikščyti prūsus bei lietuvius ir tarp dabartinės Maskvos tironų, laisvės, lygybės, brolybės vardu naikinančių ištisas tautas? Visi šiame straipsnyje gerb. Daktaro įrodinėjimai apie tuometinių popiežių gerumą, yra lygūs vienam dideliui nuliui. Priešingai, skaitant “Senprusių laisvės kovas”, ten su Autorium brenant ir brenant per kraujo jūrą, užtenka susidurti su kurio popiežiaus vardu, kad ir iš gerosios pusės minimu, ir kaip žaibas atlekia mintis: jis kalčiausias! Štai, kodėl aš sąmoningai veikalą pavadinu kaltinamuoju aktu Ordinui ir Bažnyčiai. Turiu kritikos ir šių dienų Bažnyčiai, bet turiu Jai ir simpatijų. Tik neturiu gero žodžio anų laikų Bažnyčiai, bridusiai per kraujo marias, vedusiai politines intrigas, turėjusiai po kelius popiežius iš karto ir juodžiausius savo istorijos puslapius parašiusiai inkvizicijomis. “Recenziijoje” lygindamas inocentus su staliniais niekur netvirtinau, kad tai Autoriaus darbas. Primygtinai pakartojau: tokia mano nuomone, mintyse prūsų kraujuje išsimaudžius.

Iliustracijas paminėjau tik tarp kitko. Su Autoriaus išvedžiojimais sutinku. Kam reikėjo veikalo santraukos anglų kalba, dabar Autorius gerai paaiškino ir mane įtikino, jog reikėjo.

“Die Ruinen von Balga” originalo pageidavau ne todėl, kad įtarčiau Autorių negerai išvertus, o todėl, kad labai knietėjo originalą paskaityti. Poezijos

A. ZUJUS

LYKAVOS IR JUOKSMAI

Ak, Jums nežinomas žodis “lykavos”? Labai malonu, nes man jis irgi nebuvo žinomas. Bet aš neatskleisiu paslapties, o patarsiu pasižiūrėti Dr. Skardžiaus Lietuvių Kalbos Vadove. O juoksmi... Šitai mūsų šachmatų klubo pirmininkas juokais vadina juokus.

Žinoma, ne visa tai, apie ką rašysiu, galima priskirti lykavoms ar juoksmams. Bus ir ašarų...

Citatas išskirsiu brūkšneliais. — Jau susirūpinta, kaip šiam svarbiam veikalui atspausdinti sukelti reikalingą gana stambią dolerių sumą. — Šitokiu “lietuvišku” sakiniu, žinoma, sukeliama juoksmas. Pinigų sukėlimas ne tik juoksmas, bet ir lykava, jau virtusi chroniška liga.

Kita lykava — dialogai. Bažnyčios dialogas su komunistais, Vašingtono dialogas su Maskva, baltųjų dialogas su Juodosios Panteros kilniais atstovais... Tragiška tai, kad čia taip pat lykavos ir juoksmų derinys.

Toliau tegu skaitytojai patys nutaria, kur lykava, kur juoksmas, kur ašaros. Tik ypatingais atvejais pareikšiu savo nuomonę, būtent, kai — mano manymu — bus ne visai aišku, ar čia juoksmas, ar tragedija.

Vienas žmogelis vietoje įprastos “dešimties”, arba, gal, ne mažiau įprasto “desėtko” nutarė pasinaudoti kiek “mandresniu” žodžiu — dekada. Štai ką jis sukūrė:

— Tad sėkmės (Juozui Adomavičiui, A. Z.) septyniadesimtoje dekadaje! — Nejaugi Juozas Adomavičius jau pradėjo eiti šeši šimtai devyniasdešimt pirmus metus?

vertimas niekada įspūdžio nedaro. Gerb. dr. Martynui Anyšui esu dėkingas, kad dabar “Die Ruinen von Balga” paskelbė.

Alfonsas Nakas

Beje, ko ne colinėmis raidėmis pradedamas vienos taupymo bendrovės skelbimas: — Kūrkite geresnę ateitį — Kurti, kuria, kūrė, sukūrė (žiūr. aukščiau apie dekadą), o, žinoma, — Kūrkite —, o ne Kūrkite. Juk “kurti” — tai ne “tūpti”!

— Diplomatai ir kiti sovietų reikalų ekspertai tvirtina (gal teigia? A. Z.), kad čekoslovakijos akupacija yra vyriausiais(?) iššaukta rusų komunistų baimės... —

— Operacijai atlikti daug laiko nereikėjo.

Apipiaustytas(?), pasikėliau, norėjau vietą užleisti kitiems. — O iš tikrųjų čia nieko bloga nebuvo: tai buvo, anot autoriaus, nemalonus anglis, kadaise grimo pagimdytas(?).

— Maža tėra tokių veiksmų, kurie greičiausiai gali sukelti partizaninį (“gorilų”) karą... — žodžiui “guerilla” vis dėlto reikėjo rasti kitokią pakaitą, o ne “gorila”.

— ...latvė Rūta Manteņeks yra apsirengusi latviškais tautiniais drabužiais ir groja latviškas kankles. — Kodėl ne, pavyzdžiui, skambina latviškomis kanklėmis? Pagaliau, net jei ir “groja”, tai juk nepučia! Iš kur gi galininkas?

“Gali, galiu, galėtu” — tikra lykava parašuose po nuotraukomis. Iš tikro:

— Puskarininkis Randy Agnew Vietname neša maišą cemento, kad galėtu pataisyti komunistų sugriautą tiltą... —

— Amerikos karys Pietų Vietname lipa iš malūnsparnio, kad galėtu užimti priešakines pozicijas —

— ...ji gali gražiai šokti ir dainuoti... —

— Žmona kelia vyrą į laivo stiebą, kad galėtu pritvirtinti virvės burėms. — Kas pritvirtins: žmona ar vyras?

(Nukelta į 6 psl.)

LYKAVOS IR JUOKSMAI

(Atkelta iš 5-to psl.)

Kita lykava parašose, tai "trūkumų" lykava.

— "Gajos" korporacijos valdyba... (Trūksta B. Gaižiūno ir G. Grinio). — Kodėl "trūksta", o ne, pavyzdžiui, pasigendama? Juk daug ko trūksta paveikslukuose, bet ne visko gi "pasigendama", o čia kaip tik tai norima pasakyti. Skirtumas aiškus.

— Nijolė Pupienė, kuri kartu yra Chicagos aukštesniosios Iltūnistinės mokyklos vyresniųjų tautinių šokių grupės mokytoja... — Ar visa tai reikia suprasti taip, kad Nijolė yra ir Pupienė ir mokytoja? Nekaltas klausimas: ar yra kažkokių "vyresniųjų" ir "jaunesniųjų" šokių? Taigi, turėtų būti: tautinių šokių vyresniųjų (t. y. vyresniųjų mokinių) grupės...

— Paveiksle matome 6000 japonų... — Net montesorinio darželio mokiniukas neskaiciuodamas iš karto pamatys, kad paveiksle net ir vieno tūkstančio japonų nepavaizduota...

Iš viso tikra tragikomedija su tais skaitvardžiais.

— Knyga kainuoja septyni doleriai (turi būti: septynis doleriai) 50 centų.

— Knygos dydis virš penki šimtai penkiasdešimt puslapių — Jau nekalkime apie "virš", bet, jei "virš", tai, žinoma, virš penkių šimtų!

— Lito bendrovėje yra virš du tūkstančiai narių... — Žinoma, virš dviejų.

— ... bazė puolė stiprus batalionas apie trys šimtai kareivių... — "Apie" — visada su galininku. Taigi, apie tris šimtus kareivių, nesvarbu, ar jie puolė, ar juos puolė.

— ... bazėje buvo apie keturi šimtai amerikiečių — ... Turi būti: apie keturis šimtus amerikiečių.

— ... krautuvės atidaros iki aštuonių trisdešimt valandų...

— Iš "atidaryti" sudaroma "atidarytas", bet atdaras, o ne atidaras. Ar gali būti aštuonios trisdešimt valandų? Pasigailėkite, ponai pranešėjai!

— ... dalyvavo pusantro tūkstančio šokėjų ir daugiau dvylikos tūkstančių žiūrovų... — Trūksta tik mažo žodelyčio "kaip": daugiau, kaip dvylika. Bet, jei jau be "kaip", tai vis dėlto geriau "daugiau dvylikos".

— Venecijon nuvažlavusi artistė Gina Lollobrigida (manau,

kad Lollobrigida!) negali praeiti alkanų balandžių nepamaitinusi. O aš maniau, kad balandžiai lesinami... Žinoma, būtų buvę dar gražiau, jei būtų buvę parašyta: nepažindžiusi.

— ... Įstatymas įsigalios už keturiolika dienų — ... Už — su kilmininku.

— Malonu pažymėti, kad jaunoji yra siekianti magistro laipsnio. — Tai skamba maždaug taip, kaip: įėjęs į salę, pamatė, kad ji yra šokanti.

— Alžyro prezidentas buvo lengvai sužeistas, tačiau(???) jo gyvybei pavojus negresia. O kodėl turėtų grėsti?

— Sveiki ir gerą vakarą mielieji radijo klausytojai — sveikina klausytojus vienas žinomas pranešėjas. Kodėl ne paprastai: Labas vakaras, mielieji klausytojai?

Tas pats pranešėjas (ir jo padėjėjai) dažnai kalba apie "rinkimines kompanijas, lyg tyčia pabrėždamas O. Nejaugi jis nežino, kad "rinkiminė kompanija" nėra "rinkiminė kompanija"? KAmpanija — kova (iš prancūzų "campagne", anglų "campaign", vokiečių — Kampf). — Kad L. K. Vadove duotas žodis "kompanija" aiškinamas taip pat, kaip "karo žygis", tai tėtai esmės nepakeičia: šitoks aiškinimas yra arba prof. P. Skardžiaus neapsižiūrėjimas, arba jo asmeniškąjį paslaptis.

— Vasarai atėjus dienos karštos, o naktys ne taip. — Jei Jūs šio posakio nelakote juoksmu, tai, dovanokite, neturite humoro pajutimo.

— ... per 30 metų bent kas iš republikonų kandidatų nebuvo sulaukęs tokio sutikimo, kaip Nixonas. — Čia "bent kas" visai netinka.

Ar esate kada nors girdėję apie "minkystės kompleksą"? Ne? Gaila! Aš esu girdėjęs.

— ... vėjas dvylika mylių greičiu per valandą... — Turi būti: dvylikos mylių greičiu.

— Saugokite vaikučio lietuvių kalbą: Prieš kiek laiko LB švietimo taryba paskelbė vąjį, kviečiantį padvigubinti mūsų lietuvištinųjų mokyklų skaičių bent padidinti lig penketos tūkstančių... Tačiau tą gali padaryti tik tėvai. — Taigi, saugokime! Turi būti: penketo ir tai.

Progresas: visai neseniai vienas mūsų laikraštis pagaliau sužinojo, kad Čikagoje yra ka-

pinės, kurios vadinasi "Lietuvių Tautinės Kapinės". Valio!

— Policija galės pakratyti — tai yra žinutės antraštė, žinoma, didžiosiomis raidėmis. Nenoromis peršasi mintis pridurti dar vieną žodį, būtent: Policija galės pakratyti kojas. Toliau: — ... policininkas gali pakratyti įtartina charakterį(!), nepažeisdamas to charakterio konstitucinių teisių. — Lietuvoje anuo metu tipų bei tipelių charakteriais nevadino...

— Užtai gyvenkime sveikai, besimaitindami, dorai laiką leisdami ir visada naudingą darbą užsiimdami. — Nebūtų čia nieko juokinga, jei pats pirmasis kablelis būtų patekęs į jam skirtą vietą, būtent, po žodžio gyvenkime.

Neseniai mirusį sovietų fiziką Landau sugebėta tame pačiame straipsnyje pavadinti Leo Landau, Lev Landau, Landau ir Landaug. Tai įvyko (ne Maskvoje, o laikraštyje 1968 m. balandžio 4 d.

— Žmonės nepasitenkino Trudeau kalba ir ėmė mėtyti... etc. Norėta pasakyti "buvo nepatenkintų", nes, jei "nepasitenkino ir ėmė mėtyti, tai reikėtų, kad ir Trudeau kalboje buvo kažkokių mėtyimų, kurių ne užteko.

— Gyventojai Bratislavos mieste Čekoslovakijoje graso tankais važiuojantiems imperialistinės Sovietų Rusijos kareiviams. — Žinoma, gyventojai grasė ne tankais, o kareiviai jais važiuo. Nesąmonės lengva išvengti sukeitus žodžių tankais ir važiuojantiems vietos: Gyventojai graso važiuojantiems tankais ir t. t.

— Prieš 100 metų Lietuvoje (Vilkaviškyje) gimė 19-20 šimtmečio sąvartos garsus didmeisteris Dovydas Janovskis. — Gaila, bet tai buvo Volkovisk, Gardino anuometinėje gubernijoje, o ne Vilkaviškis.

— Prieš pat respublikonų partijos suvažiavimą du bėgikai, Nixonas ir Rockefelleris, ėmė girtis ir t. t. — Čia, žinoma, "runner" verstinas žodžiu varžovas, ar, gal, lenktyniautojas, bet, susimildami, tik jau ne bėgikas!

— Suvažiavimas vyks rugsėjo ketvirtos aštunto dienomis... Čia dar rusų posakio "ketvirtos skaičiaus" (četrviortogo čisla) įtaka: rusiškai tai reiškia "ketvirtą (mėnesio) dieną, o lietuviškai — nesąmonę.

— ... laimėjo, surinkdamas šeši šimtai devyniasdešimt du balsus — ... — ir atidavė visus trisdešimt balsus. — Pasigėrėtina!

— Buvo padegti septyni gaisrai. — Tik jau ne gaisrai buvo padegti, o namai!

— ... visokių drabužių ir daug kitko kito. — Be komentarų.

— Prezidentinis(!) kandidatas, prezidentinė našlė. — Na, sachmatininkai — ims vadinti kandidatus į didmeisterius arba meisterius didmeisteriniais ir meisteriniais (o, gal, ir fušerininiais?) kandidatais.

Žinote, kas valdo Prancūziją ir kaip vadinasi to valdovo pasekėjai? Vienas pranešėjas pa-

sakė (prašau skaityti lietuviškai! A. Z.): Di Goll, o jo šalininkai digaulistai. Beje, žinomo rašytojo pavardė buvo ištarta: Sartrė (buvo sukirčiuotas pasakutinis skiemuo "re", kurio prancūzai... visai neištaria).

— ... pas gubernatore buvo rastas piktybinis vėžys. — O kokių dar būna? Šitokiais atvejais tikrai nebūna virtų!

— 1968 metų automobiliai turės diržus per pečius — o ne tik per juosmenį. — Kur gi tie automobilių pečiai ir juosmenys?

— Naujausiai(?) praeitą šeštadienio rytą buvo rastas... ir

(Nukelta į 7 psl.)

MENO ŽINIOS

Trumpai iš meno istorijos

4-tas ŠIMT. — ELINŲ PERIODAS

(Tęsinys)

Graikų skulptūra penktame šimtmečiui išreiškė didingą koncepciją humanizme, pagarba žmogui, nuoširdumą ir dorybę, be asmeninio charakterio. Žiūrėdami į Praksitelio kūrybą, susiduriame su naujais to laiko idealais. Hermes statula yra labai svarbus 4-to šimt. Praksitelio kūrinys. Dievas (Hermes) stovi ir laiko kairėje rankoje kūdikį Dionizą, kuris rankute siekia vynuogių kekę. Šios figūros kūnas tobulų proporcijų, graži stovinčio jaunikaičio poza. Hermes žiūri ne į kūdikį, bet į erdvę su svajinga išraiška primerktose akyse ir su švelnia šypsena lūpose. Sentimentas užviešpatavo graikų mene, paneigdamas Fidijaus idealizmą. Praksitelio skulptūra racionali, artima natūralizmui ir jo formai. Švelnūs šešėliai plaukia vienas per kitą, rodo žmogaus kūno formų tikslumą. Hermes nudribę antakiai reiškia proto pajėgą, plati krūtinė ir raumenys reiškia kūno stiprumą. Tačiau kūdikis gan blogai padarytas. Matomai, graikai dar nesuprato kūdikio, pavaizduoja jį menkaverčia būtybe.

Lisifas buvo Aleksandro Didžiojo dvaro skulptorius. Apie 300 metus pradėta mokslinės studijos apie žmogaus kūną. Aleksandrijoje buvo pradėta daryti mediciniška lavonų disekcija. Tada susidomėjo ir skulptoriai žmogaus anatomija.

(Bus daugiau)

FOTO NUOTRAUKŲ PARODA

Chicagos Meno institute dabar yra Henriette Grindat foto nuotraukų paroda. Galerija 106. Pasibaigs vasario 23 d. Įėjimas nemokamas.

PATIKSLINIMAS

Sausio 18 d. meno žinių skyriuje buvo paskelbta, kad Ign. Šlapelis mirė 1954 m. Turėjo būti — 1955 m. Taip pat buvo praleista, kad Montrealyje, Kanadoje, prieš keletą metų mirė dail. Juozas Akstinas.

Ilgamečio BALFO pirmininko, prelado J. B. Končiaus knyga

ATSIMINIMAI IS BALFO VEIKLOS

404 dideli puslapiai, daug nuotraukų.

Kieti viršeliai \$4.00, minkšti — \$3.00.

[domi knyga kiekvienam lietuviui, ypač tremtiniui. Geriausia dovana globėjui, siuntusiam siuntinius į Vokietiją ir kitas tremties vietas. Knygą pasiūsiame adresatui, jei pasiūsite čekį arba Money Orderį tokiu adresu:

NAUJIENOS,

1739 So. Halsted Street, Chicago, Illinois 60608

LYKAVOS IR JUOKSMAI

(Atkelta iš 6-to psl.)

t. t. Ar tai šitaip verčiama anglų "newly", o gal vokiečių "neulich"?

Vienas jaunas rašytojas pasakė:

— Lenkijoje žmonės nepatenkinti su režimu. — O vienas senas korespondentas parašė: — Čekoslovakai atidengtom krūtinėm, (kodėl čia kablelis — neaišku; tur būt, buvo angliškaime tekste. A. Z.) ėjo prie rusų tankų, šaukdami: "Mes norim būti laisvi su Dubčeku!" Nė visur galima anglų "with" beatodairiškai pakeisti lietuvišku "su". Čia pirmame sakinyje žodelis "su" iš viso nereikalingas, gi antrojo sakinio prasmė nėra tokia, kad mes lyg ir kartu su Dubčeku išlaisvintume, lyg kartu pabėgtume iš kalėjimo, bet maždaug tokia: "Mes norime gyventi laisvai, Dubčekui vadovaujant".

Kažkodėl niekas (ir pati ponija Laima) neatkreipė dėmesio į sekančią nesąmonę:

— Skambinkite telefonu WA 2-9354 (o gal kitokiu, nesu tikras. A. Z.) ir prašykite kalbėti su manim, Laima. — Juk kiekvienas nori pats pakalbėti su ponija Laima, o ne kitus prašyti! Taigi, aišku, turėtų būti ne "prašykite kalbėti", o, pavyzdžiui, "prašykite sujungti arba "paprašykite prie telefono poniją Laimą".

Viename anekdote Aleksandras Puškinas virto Nikalojum Puškinu. Tur būt, anekdotas pasakotojas nesugebėjo atskirti caro Nikalojaus I nuo garsiojo poeto. (Anekdote pasakojama apie poeto ištrėmimą į Kieva).

— Aš stebiuosi, ar mes tinkamai savo pareigas atlikome. — Šitaip (anot laikraščio) pasakė sanitarinio distrikto prezidentas Egan. Ką reiškia "stebiuosi" ir "ar" kombinacija?

— Deklamavo septynerių metų senumo (!) mergaitė. — Jau septynerių metų senumo namas sukelia mėšlungį, tai ką jau bekalbėti apie mergaitę. Jau yra tekę man paskaityti apie tai, kad "mirė vos dviejų mėnesių senumo kūdikis".

— Puolimas tęsiasi penkias valandas laiko. — Aišku, kad ne penkias valandas ilgio ar svorio.

— Nežiūrint peržengtos pusamžio (!) ribos, kanadiškis spaudos bendradarbis ir keletas knygų autorius... ir t. t.

— Sveikas lietuviškas maistas: rupi duona, ..., citrininiai vaisiai... — Kazin nuo kurio laiko citrininiai vaisiai sudaro "lietuviško maisto" dalį?

— Kairioji šaka atskyla nuo aortos statmeniškiau (!) — Jei statmenai, tai negali būti nei labiau, nei mažiau statmenai! Geometrija!

— Jis pilnai (?) nesizavėjo XIX amž. populiaromis materializmo ir scientizmo paremtomis idėjomis. — Tikra tragi-komedija, kai žmogus pirmą kartą susipažįsta su tarptautiniais žodžiais iš anglų kalbos.

— Aplankykite jūsus (?) gimnazičius Lietuvoje dar šią va-

sarą. (Skelbimas). — Nejaugi taip jau sunku skirti žodžius "jūsų" ir "savo"?

Dar keletas (ne: keleta) brangakmenių iš eterio bangų:

— Mes norime žinių ne iš Amerikos Balso, o iš savo sur-sų (!).

— Mūsų iškilus tenoras Baras... — Laimė, kad iškilus, o ne įdubęs.

— Rūdys ir kandžiai (!) suėdė. —

— Kadangi mes neturime lėšų, todėl ir t. t.

Kombinacija "kadangi — todėl" neįmanoma. Tur būti: "kadangi — tai".

Ir paskutinis klausimas: Kas parduodama Buršteinų krautu-vėje? Kadangi dažniausiai pranešama, kad tai "kailių" (sukirčiuotas paskutinis skiemuo) krautu-vė, tai noriu sužinoti, kas per daiktas "kailys".

Londono tiltas

Arizonoje

Naujas miestas auga prie Havasu ežero

Turint pinigų ir fantazijos Amerikoje galima padaryti didelius dalykus. Vieną tokį didelį dalyką pradėjo McCulloch Properties ir Tri-County Engineers, kurie už \$2,400,000 nupirko 138 metų seną 855 tonų akmenį Londono Tiltą, jį išardė, granito luitus iki 9,000 svarų sunumeravo, laivais atgabeno į Long Beach, Kalifornijoje, iš ten didžiuliais sunkvežimiais atvežė į Arizonos dykumas, kur Arizonos upė išsiplečia į 45 mylių ilgumo Havasu ežerą, lygiagrečiai ežero kasa kanalą, o jį baigus skersai kanalą iki 1971 metų pastatys iš Londono atgabentą senąjį tiltą. Aplinkui yra begalinės žvyrų ir akmenų dykumos ir visa, kas toje dykumoje iki šiol randama, yra trys vaiduokliai miesteliai, kadaise pastatyti aukso kasyklų darbininkams.

Nerimta atrodo sukišti pustrėčio milijono dolerių senam akmeniniam tiltui nupirkti, jam beveik aplink visą žemės kamuolį atgabenti ir pastatyti dykumoje. Bet štai ką McCulloch ir inžinieriai galvoja:

Apašų krašto ežeras Havasu skaitomas vienas iš gražiausių visoje šalyje gamtos ir aplinkos atžvilgiu; jis randas trikampyje tarp Los Angeles (5 valandų kelio automobiliu), Las Vegas (pustrėčios valandos kelio) ir Phoenix (pusketvirtos valandos kelio); per 20 mylių nuo Havasu praeina transkontinentinis plentas 66, kuriuo tiesiai ten galima nuvažiuoti iš pat Chicago. Havasu yra vos kelių valandų atstu nuo Grand Canyon nacionalinio parko. Į Havasu jau dabar atskrenda kasdien po kelis kartus lėktuvai iš Vegas ir Phoenixo.

Planuotojai yra suplanavę ten neilgai trukus turėti 26 ket-

virtainių mylių rezortinį miestą su 100,000 gyventojų. Jau dabar pastatyta eilė viešbučių, keli golfo laukai, atgabenta iš Indio, Calif., 11,000 jaunų palmių, kurios pasodintos sudaro būsimą miesto parkų ir alėjų pradžia.

Tuo tarpu Havasu ežerą plačiai tolimoje šiaurėje žino laukinės Kanados žąsys, kurios čia žiemos metu praleidžia sezonines atostogas. Pradėjus garsinti, ir tatau jau pradėta, į šį saują, šiltą dykumos oazę, esančią netoli didžiosios Majave dykumos, pradės skristi ir šiauriečiai žmonės. Tuo tarpu vietinių "rezidentų" po keletą ir keliolika, daugiausia pensininkų, gyvena "vaiduoklių miestuose" Oatman, Goldroad ir Chloride. Pavyzdžiui Oatman miestas aukso antplūdžio laikais turėjo iki 20,000 gyventojų; šiandien turi tik 50. Vienas labai senas buvęs auksakasys Lloyd Moss, tebelaikęs Oatman miestelyje senų 22 kambarių viešbutį, sako, kad apylinkėje yra 40 aukso mainų (kasyklų), kurios yra

apleistos, bet gali kada nors vėl pradėti veikti. Ir Londono Tiltas ne be reikalo čia atgabentas. J. Pr.

KURGI DINGSTA LIETUVOS VYRAI?

Jei rusų komunistų pavėsyje moterys taip smarkiai "suklestėjo", Kur dingsta vyrai? klausia T. Telga Darbininko š. m. nr. 5 ir pats atsako:

Kasmet pašaukiama į raudonąją armiją apie 9,000 jaunuolių atlikti karinės tarnybos.

1956-57 m. į Donbaso anglies kasyklas pasiuntė iš Lietuvos 6,500 jaunuolių darbams. Maždaug po 3,000 jaunuolių vežama kasmet į kasyklas. Nuo 1954 m. kasmet tūkstančiai jaunuolių vežama į Kazachstano plėšinius. Pernai kovo mėnesį Vilniaus Komjaunimo Tiesa paskelbė, kad į Kazachstano plėšinius išvyko 400 jaunuolių. Ten jie vyksta ne mėnesiam, bet ilgesniam laikui, o kartais net ilgesniam gyvenimui...

Looking for the world's biggest farming challenge?

You'll find it in the Peace Corps.

The Peace Corps
Agricultural Desk
Washington, D.C. 20525

Please send me information.
 Please send me an application.

Name _____

Address _____

City _____

State _____

Advertising contributed for the public good.

Gyvai perkamas

Povilo Laurinavičiaus romanas

B E D R I U S K I O S

Kieti viršeliai — \$4.00, minkšti — \$3.50. 104 puslapiai.

Laurinavičiaus kūrinys sukėlė didelio susidomėjimo. Knygoj kelia aštrias gyvo gyvenimo problemas. Puikūs Lietuvos vaizdai, gyvi pasikalbėjimai, skaudžios tikrovės problemos.

Romaną galima įsigyti arba užsisakyti **NAUJIENOSE**.

Prasome siųsti čekį arba Money Orderį tokiu adresu: **NAUJIENOS, 1739 So. Halsted St., Chicago, Illinois 60608.**

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

KODĖL DAUG ABSURDO IR ILIUZIJŲ MENE?

Ligi šiol menas buvo civilizuoto žmogaus aukščiausias dvasinės kultūros atspindis — gyvenimo veidrodis. Menas: literatūra, muzika, dailė, skulptūra, scena yra proto ir sielos kalba, žmogaus su žmogum, su savo tauta komunikacija: idėja, grožis, išraiška, informacija, estetiški poilsis. Menas nėra amatas, nei meno specialybė greit įsigijama, kaip daug kas mano. Bet daug žmonių imasi dailės darbo neturėdami reikiamo žinojimo, nei pasiruošimo, tik savo mėgėjiško smalsumo bei tam tikro malonumo patenkinimui. Net senstalėje žmonės pradeda piešti ir tapyti. Tokiems mėgėjams atleistina, nes dailininkams nereikia valdžios prašyti leidimo praktikuoti. Kas nori, tas gali daryti ką nori, bet mano tikslas yra kitas — skirti meną nuo absurdo ir iliuzijų, kas dabar yra labiau aktualu negu kada nors.

Reikia pažvelgti giliau, iki pat šaknų, atseit, į muziejų direktorius, instruktorius ir meno profesorius, kurie vairuoja avangardo mašiną. Jie ir jų auklėtiniai (naujokai) išsižadėjo humanistinės estetikos filosofijos. Nutraukė ryšius su visuomene, užsidarė savo subjektyviame pasauly. Atmetė visas realistines formas, jų vietoje pasirinko abstraktinę formą, ieškodami abstrakčioje dailėje naujos dinamikos. Nors, tiesą pasakius, abstrakcija yra niekas, kol ji netampa koku nors objektu, bet ši "forma" yra tas šaltinis, iš kurio gali išplaukti tikri šedevrai arba tik absurdas, kai talento neturinčios ran-

kos dirba. Abstraktas yra lyg nesukurtas kūrinys.

Roy Barrio savo knygoje "Eksperimentai moderniam mene", tarp kitko sako:

"Kai žmogus sužinojo, kad jis gali piešti (mažiausia prieš 20,000 metų) — jam nereikėjo 'mokyti', nes jis jau 'žinojo', taip, kaip ir jūs žinote, kad žmogaus figūra visada buvo populiarus objektas dailininkams kiekvienoje eroje, kiekvienoje tautoje ir bendruomenėje.

"Dabar, kai modernūs abstraktas pilnai išsiūbavęs, labiau pažengęs, eksperimentuojančių avangardininkų pajungtas, 'išmeta kūdikį su lopšeliu pro langą'. Jie ieško grynos kompozicijos. Daug menininkų nori tapyti figūras. Ir čia yra galimybių, o vis dėlto gali būti moderni tapyba".

Toliau knygos autorius teigia, kad nėra reikalo "grynoje" kompozicijoje iškišti atpažįstamų daiktų, pvz. figūrą, namą ar kokį kitą daiktą. Visos formos turi būti sujungtos su visa kompozicija. Visi elementai turi lygų ir vientisinį ritmą. Modernioje tapyboje pirmąja kompozicija, t. y. "organizotos" linijos, erdvė, daiktų masės, geometrinės proporcijos, spalvų ritmas, jų optinis svoris ir t. t. Bet jis tuo pačiu metu duoda patarimus dailininkams, kaip mokytojas, anksčiau pats pabrėžęs, jog kiekvienas galės piešti, atseit — "visi moka" piešti. Anot jo, kad kompozicija nebūtų paprasta iliustracija — realistinė reprezentacija, — tai figūrą reikia pusiau paslėp-

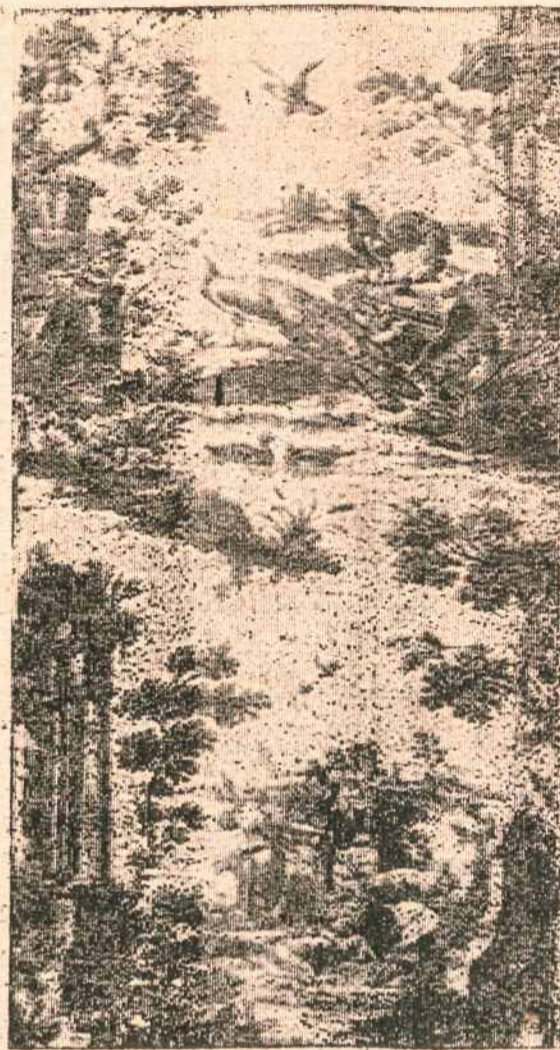
ti, ją sudarkant tokiu būdu: minkyk, kaip tešlą, susuk, padindink, sumažink, užtrink, sukoneveik kaip nori. Kur tavo toks darbas nuves? "Tu pasijusi universalios vaizduotės pasaulyje, tapsi savo vaizduotės kūrėju, kursiši savo didelius kūrinius, kurie bus gryna kompozicija. Jeigu sugestuojamoji figūra pasirodytų per daug svarbi, užmesk kitų dažų, suformuok išorinę aplinką, padaryk naują harmoniją. Visas menas yra iliuzija. Bet būtų stebėtina puiku, jeigu tu galėtum pagerinti tą iliuziją pridėdamas daugiau meno".

Avangardinė mašina stengiasi perauklėti visuomenės skoni, įpratinti ją pamėgti modernųjį meną, kuris yra visuomenei nesuprantamas, subjektyvus, privatus, vieno asmens iliuzijos. Tačiau visuomenę liečia, nes menininkai rengia parodas, kviečia publiką. Visuomenė turi teisę daryti savo išvadas. Jeigu menininkai reprezentuoja dvasinę kultūrą, tai jie yra atsakingi už savo darbus. Jie vienokiu ar kitokiu būdu surišti su visuomene.

Tikrasis menas, kad ir abstraktus, yra teisingas ir ilgalaikis, net amžinas. Tik pseudomenas yra trumpalaikis. Šių dienų meno trumpalaikiškumą gimdo bekompromisinės iliuzijos, absurdas, mechanizuoti gaminiai. Šių dienų žmogus nori ištrūkti iš jį supamos aplinkos. Jam nieko nelieka kita daryti, kaip ieškoti naujų kelių, nes praeityje buvo jau kitų "viskas" padaryta, sukurtas didingas menas. Didesnio meno jau negalima įmanyti. Iš kitos pusės spaudžia mokslo bei fizikos pažanga. Žmogus šiandien "važiuoja" be ratų, net mėnulį pasiekia. Visa tai daro įtakos ir menininkams. Jie noriai traukiasi nuo konkretaus daiktiškumo. Akademinis jaunimas disorientuotas, maištauja, linkęs prie anarchijos.

Ar galima šių dienų meną laikyti aukščiausią dvasinės kultūros išraiška?

Bendrai paėmus, plastinis

1761 m. angliškas spausdintas kilimas. Howell B. Erminger dovana Chicagos Meno institutui.

Foto Art Institute

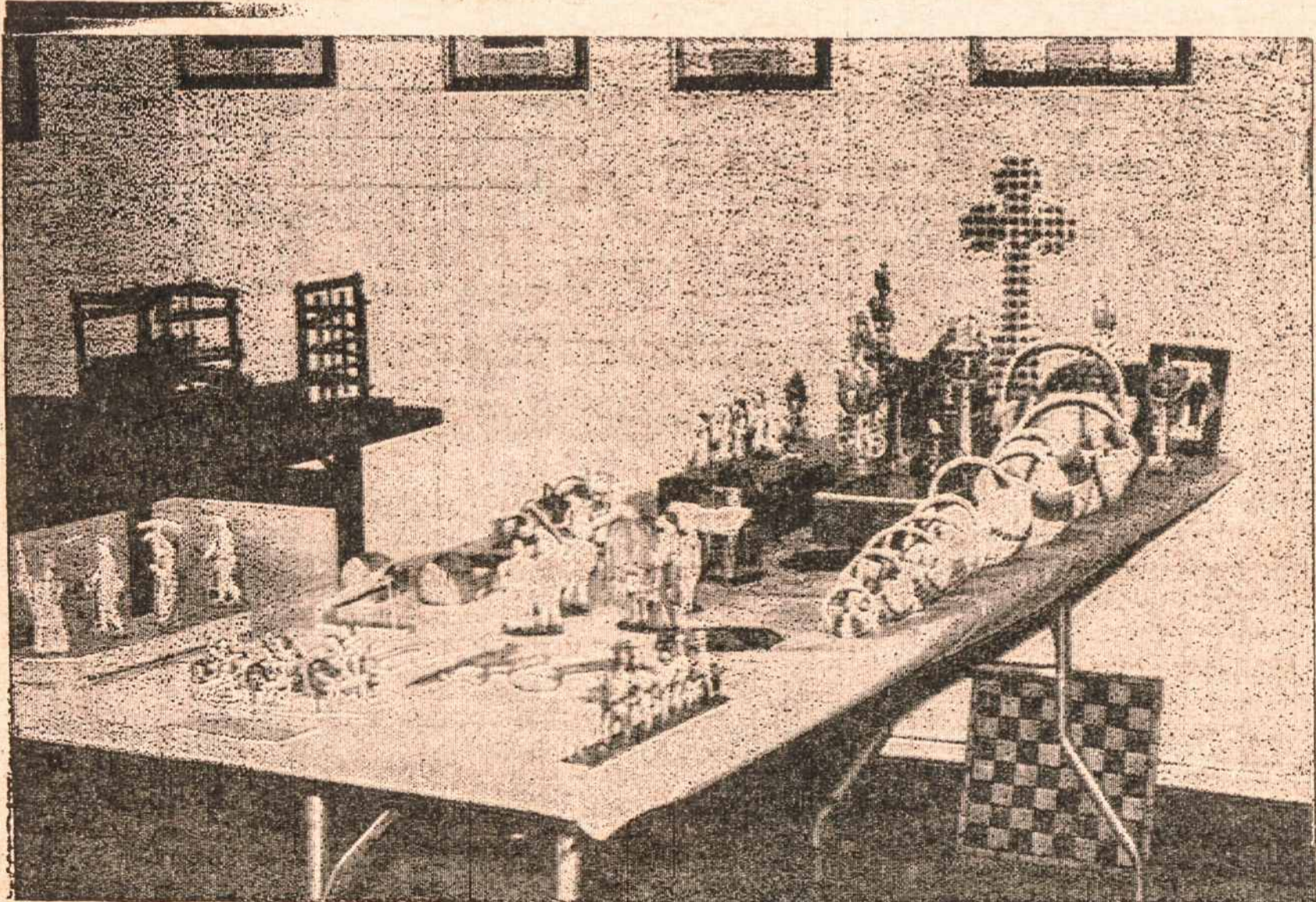
VAKARŲ PASAULIO TEKSTILĖS PARODA

Chicagos Meno institute dabar vyksta Vakarų pasaulio tekstilės paroda, suruošta pagerbimui buvusios šio muziejaus tekstilės kuratorės Mildred Davison. Išstatyta virš 170 įvairiausių audimų, mezginių, kilimų bei audeklų. Yra tokių gabalų, kurie siekia Viduramžių laikus. Ekspozitai surinkti iš įvairių kolekcionierių ir muziejų. Paroda įrengta Morton Wing, pietiniame instituto sparne ir tęsis iki kovo 2 d. Įėjimas \$1.00.

menas liko eksperimentų įrankiu, nuobodžiu slogučiu, kaip pvz. Stockhauseno kompozicija "Momente". Šis kūrinys panašus į kažkokį ritualą ar vaidinimą. Vargu ar jaunoji karta įvertins tokią muziką, kuri po ilgų pauzų "pabunda": su cypia instrumentas arba solistė suspiegia. Muzikantai kojomis trina grindis, sėdinčių "muzikantų" ansamblis ploja ir t. t. Jose Ortega y Gasset apie modernųjį meną galvoja taip, kad jaunajai menininkų gentkartei nerūpi atsakomybė. "Pasmėrkimas dar nėra parašytas, bet aš labai abejoju dėl skirtingų nuomonių, kurios liečia meną", sako Gasset. "Atrodo, kad mūsų laikais menas nėra toks svarbus ir būtinas, koks jis buvo pirmesnėms gentkartėms. Patys dailininkai žino, jog menas dabar nėra didelės svarbės, kaip toks. Poezija ir muzika seniau buvo aktuali, kaip kultūrinė veikla. Nuo religijos atšalimas, neišvengiamas mokslo reliatyviškumas, menininkus turėtų skatinti gelbėti smunkantį humanizmą. Menas yra svarbus dėl dviejų priežasčių: dėl savo temų, kurios liečia opiausias žmonijos problemas, ir dėl savo reikšmingos paskirties — sau ir žmonijai".

Menininkai kinko arklį ne prysaky vežimo, bet užpakalyje vežimo. mš.

Daugiau meno žin. kitoj vietoj

Vokietijoje gyvenančio Domo Jundulo medžio skulptūros ir kitoki liaudies meno išdarbiai išstatyti St. Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje Chicagoje. Šis gausus Jundulo kūrybos rinkinys yra dovana Balzeko muziejui.

Foto Jurgio Kasakaičio